

The relevance of the romanticism movement în Romania

*Drd. Alexandra Măriuca CÎRSTEA
Universitatea din Craiova*

Abstract: *Over time, various discussions on Romanian romanticism have triggered various controversies. Although it seems to stimulate research, these attempts prove undeniable, even tend to restrain them. There is nothing new in the statement that here, unlike other areas of esthetics, prejudice that romance as a means of artistic translation below the realistic creation process must be avoided as much as possible and such as supporting the claim that in the order of literary currents, "romanticism would have given only second-hand values" According to literary critics interpretations, "everything best in the writings of Grigore Alexandrescu, Negruzzi, Kogălniceanu and especially Eminescu belongs to critical realism". These impairments were due not only to a poor understanding of the relations between movements but also the false impression that everything that is not realistic is anti-realistic. But if this is not the truth in the cultural plan, in the historical-national plan, romanticism is equivalent to innovation and the affirmation of the Romanian spirituality. Therefore, there is no doubt that this connection between the Romanian romantic current and the historical context, a beneficial and solid connection, requires a re-evaluation of the norms on the basis of which romanticism was confined to the purely literary meaning of only half a century.*

Keywords: *romanticism, movements, spirituality, controversies*

De-a lungul timpului, diferitele discuții privitor la romantismul românesc au iscat diverse controverse. Deși pare că stimulează cercetările, aceste încercări se dovedesc irefutabile, chiar tind să le înfrâneze. Nu este nimic nou în afirmația că aici, spre deosebire de alte domenii ale esteticii, trebuie evitate pe cât posibil prejudecățile conform cărora romantismul ca modalitate de transfigurare artistică mai jos decât procedeul de creație realist; și cum ar fi susținerea afirmației că în ordinea curentelor literare „romantismul nu ar fi dat valori decât de mâna a doua”; asta după spusele unor critici literari potrivit cărora „tot ce este mai bun în scrisul lui Grigore Alexandrescu, Negruzzi, Kogălniceanu și mai ales Eminescu aparține realismului critic”.

Aceste deprecieri se datorau nu doar unei slabe înțelegeri a relațiilor dintre curente ci și falsei impresii că tot ce nu este realist este anti-realist.

Însă dacă nu acesta este adevărul în planul cultural, în planul istoric-național, romantismul este echivalent cu inovarea și afirmarea spiritualității românești sub influențe și în contextul climatului romantic.

În acest sens, Nicolae Iorga a sesizat o similitudine discretă între programul romanticilor noștri și contextul politic din prima jumătate a secolului trecut. Din perspectiva lui Pompiliu Constantinescu, „generația de la 1848 e militantă, fiindcă e romantică” (Constantinescu, 1967: 205-215).

Pe de altă parte, Ovidiu Papadima, cu toate că manifestă reticență privitor la cerințele care au contribuit la receptarea ideilor artistice ale romantismului agreează contribuția sa uriașă la dezvoltarea social-politică a Principatelor¹: „Romantismul nu s-a impus la noi prin luptă și cucerire. L-am adoptat avizi nu atât fiindcă răspundea unei necesități de cultură cât pentru că se dovedise o minunată armă de redresare și luptă națională.” (Papadima, 1987: 198-205).

În susținerea acestor afirmații Em. Bucuța este și mai vehement. Acesta consideră romantismul după poezia anacreontică și neogreacă „...o desfacere eroică din măsura obișnuită a pământului”(Bucuța, 1930:61-63).

Pe același făgaș îl regăsim și pe Al. Philippide care susține că romantismul cu redeşeptarea romantismului literar a provocat toată înflorirea literaturii noastre moderne. Și poate n-ar fi decât în parte un paradox dacă am spune chiar că datorită acestui romantism există literatura noastră².

Fără îndoială că această corespondență între curentul romantic românesc și contextul istoric, corespondență benefică și durabilă, necesită o reevaluare a normelor în baza cărora romantismul a fost restrâns la sensul strict literar de doar o jumătate de secol.

Cercetarea nenumăratelor aspecte care vizează studiul romantismului românesc necesită stabilirea unor precizări metodologice care urmăresc romantismul nu ca *dispoziție*, ci ca o pârghie în categoria curentelor literare. Astfel, romantismul este văzut ca formă a sensibilității ține de latura sufletească și de temperamentul individului, „ nu se poate dobândi prin educație, prin cultivare, prin exercițiu. Te naști romantic, poți deveni clasic, remarca Al. Philippide. (Vianu, 1931: 3-12).

De altfel, nu este de neglijat punctul de vedere formulat de Tudor Vianu care consideră că manifestarea istorică a romantismului nu este altceva decât „ produsul unei coincidențe între o structură permanentă a spiritului uman și anumite împrejurări care o solicită cu deosebire. (Iosifescu,1964:298-307).

Însă ce presupun aceste împrejurări? În literatura noastră, romantismul nu are caracter de revoluție literară precum în Franța, de pildă, el nu apare ca urmare a unui curent precedent. Am putea spune că nu este decât o trecere de la iluminism la umanismul romantic, pentru că romantismul românesc va fi unul doctrinar, o modalitate de echilibru și disciplină la contestarea de pe poziții

---

¹ Ovidiu Papadima, *Literatura de ieri și scriitorii de mâine*, p. 198-205.

² Al. Philippide, *În apărarea romantismului în Adevărul literar și artistic*, XVIII, nr. 856 din 2 mai 1937, p.11.

extremiste a ordinii feudale. El pătrunde prin mijloace proprii, devenind nici mai mult, nici mai puțin decât un instrument de emancipare prin cunoaștere. Garabet Ibrăileanu susținea că trăsăturile primilor scriitori romantici, ce se revendicau din generația de la 1848, fiind multilaterali, în sensul că nu scriau doar literatură. Această coaliție de determinare și afirmare reprezintă unul dintre cele mai distinse caracteristici ale scrierii pașoptiste, remarca Silvian Iosifescu.³ Astfel, această unitate de care am vorbit anterior este inegalabilă și unică, totodată. Nu mai există nicăieri în Europa ceva similar, excepție făcând doar Italia, deoarece această unitate este văzută în contradicție cu stările de fapt ale romantismului francez, de exemplu, pentru că se cunoaște că romantismul francez nu a presupus niciodată și o îmbinare de natură afectivă între personalitățile care o constituiau. Romantismul românesc se deosebește tocmai prin mișcarea de eliberare națională, iar acest lucru este ușor de reperat în programul de la „Dacia literară” care trasa clar direcțiile și îi separa pe romanticii noștri de romanticii francezi, precum și de cei germani precum Tieck, Chamisso, Novalis, în ideea că, spre deosebire de dorința acestora de a nega contextul istoric, predilecția lor fiind pentru paseism și evadarea în fantastic, scriitorii pașoptiști se ghidează după idealul național, elogiază trecutul istoric spre a motiva prezentul și, fiindcă sunt dornici de inovație, susțin dreptul indivizilor la eroism. Am putea spune că romantismul românesc este unul fundamental activ atât în structura lui cât și raportat la contextul european al mișcării.

Dacă romantismul francez debutează cu negativismul lui Chateaubriand față de revoluție, cel german se remarcă prin Fichte și Bretano prin ancorarea în misticism, pe când cel englez exaltă tendințele conservatoare. La noi, scriitorii precum Bolliac, Kogălniceanu, Alecsandri, Russo, Bolintineanu, sunt, deopotrivă tribuni și artiști. Cu toate că sunt romantici cu un spirit imaginativ peste margini, scriitorii noștri se manifestă printr-o viziune profundă, patetism mesianic dominat de tact politic și o voință imensă dominată de luciditate. Ei tind spre aflarea sensului vieții, misterele universului, să își imagineze cosmogonia-iar aceasta poate fi observată cu ușurință în poemele eminesciene:

*Și astfel din noapte s-a-nchegat lumina
Căci prin mișcare s-au ajuns cu toate
Prin neodihnă ceru-ntreg se ține
Și cine știe, când ceasul lor va bate
Și cele trei inele s-ar desface
Din a mișcării sfântă trinitate?*

---

³ Silvian Iosifescu, *Eminescu frontul literaturii universale* în *Viața românească*, XVII, 1964, nr. 4-5, p.298-307.

Tendențele depresive sunt nelipsite, însă romantica intimistă, care așa cum susținea Paul Cornea, este străbătută de „tînguirea după un trecut ireversibil”, este reperată în drumul unor scriitori, etapă care se încheie odată cu materizarea lor literară și politică. Același, Paul Cornea mai constată că în literatura pașoptistă românească nu se poate vorbi de o operă remarcabilă care să cultive surescitarea sensibilității și alunecarea în transcendental, romanticii noștri, manifestând predilecția pentru genul liric, și deși sunt tributari ai retorismului nu se lasă ademeniți de explozia simțurilor, de emoții zguduitoare. Acea impresie de moderație, de sorginte folclorică, temperează atât la Alecsandri cât și la Bolintineanu, întruchipând la Eminescu vibrația reală, dramatică în straturile profunde ale impresiei și ale gândirii. Se constată încă de la compunerile satirice ale lui Grigore Alecsandrescu intenția de prozaizare ale unor înalte dezbateri filosofice, posibil din aceeași predilecție pentru preocupările contingente, frământările contemporane. Din acest considerent, scriitorii noștri romantici sunt mai ancorați în cotidian, sunt mai atenți la lumea înconjurătoare, iar ecoul pe care îl transmit este unul mai viu și mai prompt. Mai mult, universul imaginat de aceștia nu face abstracție de complexități, însă respinge dizarmoniile și atitudine subiectiviste, tendința este de obiectivare, de transmitere a tensiunilor interioare.

Studiindu-l pe istoricul literar F. Baldensperger, Paul Cornea merge pe ideea că influențele lucrează prin afinități. Însă ca aceste afinități să se exercite între ele trebuie, pe de o parte, să existe, iar pe de altă parte, să aparțină unui întreg coerent. Indubitabil, influențele s-au exercitat și au fost asimilate propriu-zis de câte ori a fost necesar.

În acest sens, Nicolae Iorga nu s-a manifestat împotriva mimesis-urilor, dar a insistat asupra originalității curentului, susținând că: „Foarte mult datorează totuși romanticii noștri fondului național moștenit”. Iorga a fost contestat de către junimiști, care considerau romantismul doar o simplă influență străină, dar care, din punct de vedere estetic nu reprezintă decât simple stângăcii sau căutări inutile. Însă N.I. Apostolescu, Pompiliu Eliade, Charles Drouhet conferă influenței romantice franceze un rol decisiv, la fel și celei italiene sau germane.

De fapt, romantismul românesc are un specific național în pofida diferitelor afirmații a numeroși comentatori, iar o contribuție la susținerea acestei originalități a avut-o Ion Pillat între cele două războaie mondiale. Astfel, Ion Pillat consideră că pentru definirea caracterului romantic național este necesar să facem apel atât la factorii social-istorici cât și la cei antropogeografici. Acesta consideră că există națiuni clasice și romantice din punct de vedere continental: „De veacuri, s-au opus-integrându-se prin această antiteză-Nordul anglo-germanic și Sudul greco-latin. Sufletul visător, neguros, muzical, al mărilor Nordului față cu sufletul logic, senin și plastic al Mediteraneelor. Tot astfel

antiteza Occident-Orient rămâne valabilă pentru romantism”. Acesta este de părere că: „apusul catolic al catedralelor și al activei feudalități medievale a fost prea deosebit de răsăritul bizantin al mînăstirilor ortodoxe și al invaziilor turco-mongole ca să nu influențeze puternic asupra sufletului occidental sau oriental”. Același Pillat remarcă faptul că: „Era firesc ca romantismul, ca și clasicismul, de alminteri, să ia caractere diferite, dacă suim de la Sud spre Nord, sau dacă ne deplasăm în cercetările noastre de la Apus spre Răsărit. Așa că la popoarele nordice (englezi și germani) se poate spune că însăși operele inspirate direct de modelul clasicilor vechi au păstrat un caracter specific romantic, „Prometeul” lui Shelley și „Hyperionul” lui Keats, precum și „Odele” lui Hölderlin, pe când la popoarele mediteraneene chiar operele cu conținut ideologic romantic au îmbrăcat de la sine haina clasică de care, cu toate strădaniile lor nu s-au putut dezbăra niciodată romanticii francezi și cu atât mai puțin cei italieni, adevărați clasici travestiți” (p.140).

În urma unei investigații atente a factorilor care ne deosebeau de romantismul occidental precum și de cel slav sau ruso-polon, Pillat conchide că acestea ajunseseră la un nivel pe care literatura română nu-l cunoscuse încă: „romantismul român nu putea să fie, deci, rezultatul unei dezvoltări literare normale-reacția puternică față de raționalismul excesiv, de lipsa de sensibilitate al veacului al XIX-lea în forma lui clasicizantă și prea rafinată din Occident. Ne confruntăm nu cu antiteza romantism-clasicism, ci cu una politică și culturală în ceea ce privește neoclasicismul grec: „(...) căci, în definitiv, ce a fost romantismul român altceva decât o liberare a poporului nostru în spirit și în fapt din bezna Evului Mediu oriental? Romantismul a jucat la noi cu trei secole înainte Renașterea în Apus”.(Pillat, „La începutul secolului al XIX-lea, oamenii romantismului român descoperă Europa așa cum cu trei secole înainte, oamenii Renașterii apusene descoperiseră America”, susține Pillat. O a doua sursă o reprezintă poezia populară care se manifestă prompt, fiind un fenomen extrem de efervescent. Odată cu primii noștri romantici: Eliade, Cîrlova, Alecsandrescu se poate vorbi de un romantism contruit pe un specific național, iar începând cu Bolintineanu și Alecsandri, romantismul capătă o amploare fantastică. În acest sens, așa cum scriitorii Renașterii redescopereau frumusețile antichității, scriitorii români descoperă folclorul: „ Romantismul român a fost o naștere fecundată de o parte de romantismul occidental și în același înviată de mitul propriului său sânge: mitul poeziei populare”. Exegetul observă unele similitudini între lirica populară și compuneri ale lui Cîrlova, Alecsandrescu sau Eliade precum și faptul că în perioada 1821-1866 se constată influența franceză în cultura română.

De asemenea, Pillat trasează niște distincții în romantismul nostru și cel occidental în sensul că la noi predomină dorul de țară, voluptatea în suferință

sau libertatea pierdută, iar acest lucru poate fi observat cu ușurință la Bolintineanu:

„Regreți un cer de-aramă și soarele de fier
Sub care vezi în lacrimi cum anii trec și pier?...
Regreți un cer de-aramă, căci l-ai privit plângând?
Vei părăsi cu timpul aceea ce zici țară
Vei bea, vei bea, sărmane din cupa-morții amară”.

Pillat se raportează la trei motive preexistente: faustic, erotico-exotic și patriotic. Motivul faustic și cel erotico-exotic sunt abordate foarte puțin, deoarece nu sunt asimilate, însă motivul patriotismului, al trecutului glorios este foarte prezent. Totuși, dacă ne raportăm la romantismul eminescian, putem susține că sunt prezente chiar cele trei motive: cel faustic în „Scrisoarea I”, motivul erotic-în „Călin file din poveste” și cel patriotic în „Doina”.

Totodată, un alt nume care trebuie menționat este Calistrat Hogaș despre care Ion Negoïtescu spune că este „un romantic de școală germană”, în care se regăsesc elemente hogoliene și exagerări cervantești. Plictisit de citadin și normele civilizației, Hogaș se refugiază în natură, fiind romantic prin excelență, îndeosebi prin abilitatea de a homeriza, având o imaginație construită pe o sensibilitate bazată pe mitic.

Toate exemplificările pe care le-am ilustrat până acum conferă romantismului românesc o profundă originalitate. Dacă în Europa, romantismul se manifestă în prima jumătate a secolului al XIX-lea. În literatura română, romantismul își face apariția în jurul anului 1829, se fundamentează în jurul anului 1848 și atinge desăvârșirea între 1870-1883 odată cu publicațiile creației eminesciene. Se menține la sfârșitul secolului prin scriitori precum Hașdeu, Odobescu, Macedonski și se manifestă la începutul secolului XX prin Al. Vlahuță, Delavrancea, O. Goga, M. Sadoveanu. Toți scriitorii enumerați mai sus manifestă în opera sa puternice accente romantice de la Ion Heliade Rădulescu, Bălcescu, Bolintineanu și Alecsandri până Eminescu, Odobescu sau Hașdeu.

Cu alte cuvinte, romantismul nu face decât servească o lecție de artă, prin insuflarea unei vibrații lirice, a unei călduri omenești pe care le întrezărim cu ușurință în cuprinsul operei scriitorilor amintiți anterior, indiferent de contextul istoric sau cel ideologic. Iar un ultim poet care merită menționat aici este Șt. O. Iosif, care nu avea cum să nu fie influențat de linia romantică și care a creat o lirică de o sensibilitate aparte.

Bibliografie:

1. Cornea, Paul, « *Originile romantismului românesc. Spiritul public. Mișcarea ideilor și literatura între cele 1780-1840* ».
Philippide, Al. « *În apărarea romantismului în Adevărul literar și artistic* » XVIII, nr. 856 din 2 mai 1937, p.11.
2. Constantinescu, Pompiliu « *Romantismul românesc* » în volumul *Eseuri critice*, 1947, Ed. Casa Școalelor, p.205-215.
3. Iosifescu, Silvian « *Eminescu frontul literaturii universale* » în *Viața românească*, XVII, 1964, nr. 4-5, p.298-307.
4. Papadima, Ovidiu « *Literatura de ieri și scriitorii de mâine* » p. 198-205.